

лення до реальності, інших осіб, вияв різноманітних почуттів, стосунки між людьми, родинні зв'язки, соціальні потреби, а також норма поведінки. Значне місце посідає відображення світогляду і світовідчуття людей, засноване на вірі в існування Бога, біблійні та міфологічні уявлення.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в глибшому лексико-семантичному аналізі лексем на позначення добра в сучасній англійській мові в їхніх зв'язках з іншими групами лексики.

Література:

1. Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики: [монография] / Н. Ф. Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Попова З. Д. Лексическая система языка (внутренняя организация, категориальный аппарат и приемы описания): [учеб. пособие] / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – [2 изд., испр. и доп.]. – М. : URSS, Книжный дом «Либроком», 2009. – 172 с.
3. Соколовская Ж. П. Система в лексической семантике (анализ семантической структуры слова) / Ж. П. Соколовская. – К. : Вища школа, 1979. – 189 с.
4. Фабіан М. П. Етикетна лексика в українській, англійській та угорській мовах: [монографія] / М. П. Фабіан. – Ужгород : Інформаційно-видавниче агентство «ІВА», 1998. – 255 с.
5. Фабіан М. П. Семантика мовного етикету: новий підхід до її вивчення / М. П. Фабіан // Сучасні дослідження з іноземної філології : зб. наук. праць. – Ужгород : ПП «Аутдор-Шарк», 2014. – Вип. 12. – С. 7–13.
6. Oxford English Dictionary: in 12 vol. / [chief ed. James Murray]. – London : Oxford University Press, 1963.

УДК 81'323.23:821.111.08»19»

Р. М. Падалка,

Донбаський державний педагогічний університет, м.Слов'янськ

ПРИЗВИЦА У ТВОРАХ СОМЕРСЕТА МОЕМА

Ми простежимо основні віхи в історії вивчення антропоніміки в лінгвістиці; дослідимо етимологію деяких власних імен особових англійської мови; розглянемо деякі значення власних імен, що постають в якості стилістичних й експресивних засобів в англійській художній прозі; систематизуємо ономастичний матеріал творів В.С. Моєма.

Ключові слова: антропонім, лексема, тематична група, прізвище, словесний образ.

Внимание к системе личных имён определяется их сложностью. Как часть лексической системы языка личные имена функционируют в её границах и развиваются по её законам. Мы проследим основные вехи в истории изучения антропонимии в лингвистике, исследуем этимологию некоторых личных имён английского языка; систематизируем ономастический материал произведений В.С. Моэма.

Ключевые слова: антропоним, лексема, тематическая группа, словесный образ, фамилия.

The topicality of the research is substantiated by the increased interest in the study of anthroponymy in terms of language and culture communication. All proper names have meaning of objectivity, that is the part of their contents (denotation) is a kind of notification of the existence of an object (or the essence of what we envision as an object). The most proper names denote a class of objects, including one object stands out. Proper names, denoting an individual object, fix in their meaning a definite deal to call this object in a definite way.

Keywords: anthroponym, lexeme, thematic group, a verbal image, surname.

Власні імена, уживані в художніх творах, є об'єктом вивчення поетичної чи літературної ономастики. У загальному випадку виникнення мовної образності пояснюється семантичним зв'язком між мовними одиницями, «коли матеріальний знак однієї мовної одиниці асоціюється з іншою» [42, с. 115].

Можливість розкриття внутрішньої форми імені через його апелятивну мотивацію є найбільш простим способом виявлення образної основи літературних антропонімів. Образність в цьому випадку виражена через зовнішню ознаку, що слугує її ніби формальною основою. Ця ознака може бути частково прихованою, наприклад, за допомогою зміни графічного вигляду теми чи контамінації основ. У цих випадках читачеві надано можливість фантазувати, здогадуватися про значення імен.

Залежність літературних антропонімів від національного ономастикону полягає насамперед у тому, що вони будуються за реально наявними в англійській мові моделями утворення власних імен особових, часто із додаванням нейтральних компонентів.

Дотепер проблема природи й функціонування власних імен особових докладному дослідженню не піддавалася, антропонімікон англійського письменника з лінгвокультурного погляду, можна сказати, узагалі не розглядався.

Актуальність дослідження обґрунтовується зростим інтересом до вивчення антропонімів у аспекті зв'язку мови та культури. Увага до системи особових власних імен визначається її складністю. Як частина лексичної системи мови особові власні імена функціонують у її межах і розвиваються за її законами, проте вони утворюють у мові особливу підсистему, у якій і загальнономовні закони відбиваються специфічно.

У другій половині ХХ століття починається вивчення власних імен, затверджується уявлення про самостійну цінність власного імені як об'єкта філологічного аналізу. Сучасний розвиток лінгвістики визначив низку аспектів у вивченні антропонімів, які не одержали ще достатнього наукового висвітлення.

Об'єктом статті слугують власні імена особові, що вживаються в англійській художній прозі на прикладі творів В.С. Моєма. Предметом статті є лексична база прізвищ творів В.С. Моєма; їх етимологія, лексико-семантичне значення.

Мета статті – зібрати і проаналізувати антропоніми творів В.С. Моєма, виявити загальні закономірності їх розвитку, систематизувати ономастичний матеріал творів В.С.Моєма, класифікувати антропоніми за лексико-семантичною структурою.

У більшості народів, що населяють Європу й Америку, зокрема і в англійців й американців, історично склалася двоіменна антропонімна система = особове ім'я та прізвище. В англійській мові немає єдиного терміна, що відповідає російському терміну «особове ім'я». Йому рівнозначні англійські словосполучення baptismal name, Christian name, first name, given name і personal name. Два синоніми forename і prename (лексична калька < лат. praenomen) мають також значення «ім'я, що передує прізвищу».

Для передачі українською мовою іноземних особових імен є три основних способи: транскрипція, тобто більш-менш подібне зображення звукової форми імені; транслітерація, тобто відтворення кирилицею буквенної структури імені; і власне переклад, що передбачає передачу імені наявними лексичними засобами. Переклад імен подвійний. Ім'я подає багато інформації про людину, зокрема, воно слугує знаком належності до тієї чи тієї етнічної та соціальної більшості.

У нинішню епоху всесвітніх комунікацій імена здобувають інтернаціональний характер. Перекладаючи англійські книги «про англійців», ми хочемо, щоб імена показували персонажів саме англійцями. Тому перекладачеві, що має справу зі значущими іменами, доводиться інший раз іти на хитрість – із тією чи тією часткою успіху, але й можливості відкриваються досить різноманітні. Практична транскрипція – особлива тема. Ім'я – невід'ємна належність особистості. І під час згадування імені в іншій мові воно, по можливості, відтворюється.

В українській і англійській мовах, наприклад, аналогічні голосні і приголосні не лише звучать дуже по-різному, але низці англійських звуків в українській мові взагалі немає відповідностей – і навпаки. Англійська вимова варіативна, є своїм норми в різних англомовних країнах і в різних місцевих діалектах у межах однієї країни.

Точного відтворення звуків англійського імені практична транскрипція не пропонує, і будь-які спроби домогтися повної подібності не дають позитивних результатів. У таких випадках, коли транскрипція не дає бажаних результатів, перекладач користується методом транслітерації, тобто відтворенням написання імені.

У справі відтворення українською мовою англійських імен сьогодні, дійсно, не все впорядковано. У мові, у культурі, як у живому організмі, відбувається одночасно багато різних процесів на різних рівнях, працюють різні зв'язки. Вибираючи те чи те рішення, перекладач керується одночасно багатьма міркуваннями – не лише правильністю звучання чи написання, давніми звичаями і зв'язками, але й милозвучністю, випадковими асоціаціями, часом своїми особистими, примхою художника.

Перекладач у цілому діє, підкоряючись інтуїції, що є досить правильним способом. Керуючись українськими класифікаціями антропонімів англійські прізвища В.С.Моема поділяємо на такі головні лексико-семантичні групи з мотивувальними апелативами:

1. Прізвищеві назви, що походять від назв, пов'язаних із фауною. Назви риб: Dorset – Дорсетський (пор. «тріска – промислова риба північних морів») [10, с. 1605]; Rawlinsong – Роулінгсон (пор. «щука – хижа прісноводна промислова риба, що має видовжене тіло зі сплющеною зверху витягнутою головою») [10, с. 170]; Sharket – Шаркет (пор. «акула – 1. Велика хижа морська риба. 2. перен. Про великих ділків») [10, с. 34].

2. Прізвищеві назви, що походять від назв осіб за зовнішніми та внутрішніми ознаками: Bearded – Бірдед (пор. «бородатий – Який має бороду. // у знач. ім. бородатий, – того, ч. Людина з бородою; бородач») [10, с. 93]; Bellet – Белле (пор. «красуня – вродлива дівчина, жінка; вродливиця») [10, с. 583]; Leggatt – Леггат (пор. «довгоногий – з довгими ногами») [10, с. 309].

3. Прізвищеві назви, що походять від назв предметів та об'єктів: Money – Моні (пор. «гроші – 1. Металеві й паперові знаки, що є мірою вартості за купівлі та продажу. 2. Капітал, статок») [10, с. 605]; Napoleon – Наполеон (пор. «наполеондор – французька золота монета, яка дорівнює 20 франкам») [10, с. 698]; Troye – Труа (пор. «тройський фунт – міра ваги, що дорівнює 373,24 грамам чи 12 унціям і застосовувалась на території Трої») [10, с. 1658].

4. Прізвищеві назви, що походять від ландшафтних та топонімних назв: Dunsford – Дансфорд (пор. «брід – мілке місце річки, озера чи ставка, в якому можна переходити чи переїжджати на інший бік») [10, с. 97]; Ford – Форд (пор. «брід – мілке місце річки, озера чи ставка, в якому можна переходити чи переїжджати на інший бік») [10, с. 97];

5. Прізвищеві назви, що походять від прямих чи метафоричних назв страв, продуктів, напоїв: Flour – Флоур (пор. «борошно – 1. Продукт розмелювання хлібного зерна; мука. 2. Порошок з якої-небудь подрібненої мінеральної чи органічної речовини») [10, с. 93]; Jellys – Джелліс (пор. холодець, желе – драглиста їжа, виготовлена з желатину та фруктово-ягідних соків, вина, молока тощо») [10, с. 366]; Sampson – Семпсон (пор. «каша – 1. Страва з крупів, пшона, рису тощо, зварена на воді чи молоці. 2. перев. з означ., перен. Напіврідка маса, що своїм виглядом нагадує цю страву (про багно, сніг тощо). 3. перен., розм. Безладна суміш чого-небудь») [10, с. 531].

6. Прізвищеві назви, що походять від назв анатомічних термінів та хвороб: Feverel – Феверель (пор. «гарячка, жар – 1. Розжарене вугілля, що горить без полум'я. 2. Сильне тепло, що йде від чого-небудь нагрітого чи розжареного. // рідко. Те саме, що жара. 3. розм. Підвищена температура тіла при захворюванні. // перен. Про збуджений стан людини, який викликається хвилюванням, страхом і т. ін. 4. перен. Про запальність, пристрасність, жагучість») [10, с. 364]; Velasquez – Веласкез (пор. «м'яке піднебіння – задня м'яка частина верхньої стінки ротової порожнини у людей і хребетних тварин, яка має склепінчасту форму») [10, с. 959].

7. Прізвищеві назви, що походять від назв абстрактних понять: Price – Прайс (пор. «цінність – 1. Виражена в грошах вартість чого-небудь; ціна. 2. перев. мн. Те, що має певну матеріальну чи духовну вартість. // Цінний предмет. 3. Важливість, значущість чого-небудь») [10, с. 1588]; Worth – Ворт (пор. «цінність, достоїнство – 1. Позитивна якість. 2. тільки одн. Повага до себе, усвідомлення своїх прав, своєї ваги, свого значення; гідність. // Зовнішній вияв усвідомлення своїх прав, свого значення, поваги до себе. 3. заст. Титул, чин, звання») [10, с. 322].

8. Прізвищеві назви, що походять від назв професій та видів занять: Butler – Батлер (пор. «дворецький – старший лакей у панському дворі») [10, с. 276]; Carter – Картер (пор. «візник – 1. Людина, яка править кінним екіпажем, найчастіше найманним; фурман. 2. Найманий кінний екіпаж») [10, с. 199]; Caster – Кастер (пор. «Робітник, який відливає металеві виробу; фахівець ливарної справи») [10, с. 613]; Deason – Дікон (пор. «диякон – Помічник священика у відправі церковної служби; нижчий духовний чин») [10, с. 302]; Foreman – Форман (пор. «майстер – 1. Фахівець з якого-небудь ремесла. 2. Керівник окремої ділянки виробництва. 3. чого, без додатка і з інфін. Той, хто досяг високої майстерності в своїй роботі, творчості. // Про спортсмена, що досяг високих спортивних результатів у відповідному виді спорту. // Вміла, спритна в чомусь людина. 4. розм. Те саме, що тесляр. 5. спец. Інтегрована система обробки текстової інформації, призначена для автоматизації управлінської діяльності») [10, с. 637];

9. Прізвищеві назви, що походять від назв явищ природи: Frost – Фрост (пор. «мороз – Холод, коли температура повітря спадає нижче нуля. // Температура повітря важче нуля. // Місце, де є такий холод. // перев. мн. Холодна зимова погода; холоди») [10, с. 690]; Maskhail – Макфейл (пор. «град – 1. Атмосферні опади у вигляді частинок льоду різного розміру, перев. округлої форми. 2. чого, перев. Велика кількість, численність. // у знач. присл. градом. У великій кількості, багато. // Великими краплями, рясно (про піт, сльози)») [10, с. 258]; Rainey – Рейні (пор. «дощ – 1. Атмосферні опади, що випадають із хмар у вигляді краплин води. 2. перен., чого, з означенням. Про велику кількість того, що падає, сиплеться. 3. у знач. присл. дощем. Великим потоком; так, як дощ») [10, с. 325].

10. Прізвищеві назви, що походять від назв приміщень, будівель та їх частин: Barnard – Барнард (пор. «комора – 1. Окрема будівля для зберігання зерна тощо. 2. Приміщення в житловому будинку, де тримають продукти харчування, хатні речі тощо. 3. рідко. Те саме, що склад») [10, с. 560]; Ellingham – Еллінгем (пор. «крило дома – бокова частина будівлі, споруди, якоїсь площини тощо») [10, с. 587]; Templeton – Темплтон (пор. «храм – 1. Будівля, де відбуваються богослужіння, релігійні обряди. 2. Релігійне свято на честь якогось святого чи якоїсь релігійної події 3. перен. Місце, яке викликає почуття глибокої пошани. // Галузь, сфера високих духовних цінностей») [10, с. 1571].

11. Прізвищеві назви, що походять від назв кольорів: Braunschmidt – Брауншмідт (пор. «коричневий – 1. Кольору кориці чи смаженої кави; брунатний. 2. Пов'язаний з фашизмом і неофашизмом, фашистський, неофашистський») [10, с. 575]; Grau – Грей (пор. «сірий – 1. Колір, середній між білим і чорним; барва попелу. // Блідий, з відтінком такого кольору (про обличчя, про людину з таким обличчям). // Із шерстю, що має барву попелу (про тварин). // Із сивиною (про волосся). // Неяскравий, тьмянний. // Безбарвний, однотонний. 2. Хмарний, похмурий (про погоду, ранок, день і т. ін.). 3. перен. Нічим не примітний, невиразний. // Позбавлений новизни; одноманітний; беззмістовий. // Бідний за змістом (про художній твір, лекцію і т. ін.). // Позбавлений виразності, яскравості, оригінальності. 4. перен., заст. Який належить до непривільейованого класу; простий. // Неосвічений, малокультурний. 5. Уживається як складова зоологічних, ботанічних, геологічних, технічних та інших назв, термінів») [10, с. 1324]; Red – Рудий (пор. «рудий – червоно-жовтий (про колір, забарвлення чого-небудь); рижий. // З волоссям, шерстю чи шкірою такого кольору. // З веснянками, рясним ластовинням. // у знач. ім. рудий, -дого, ч.; руда, -дої, ж.: а) людина з волоссям червоно-жовтого кольору чи з рясним ластовинням на обличчі; б) тварина з шерстю чи шкірою такого кольору. // Який зробився бурим, втративши свій попередній колір») [10, с. 1277]; Red One – Червоний (пор. «червоний – 1. Який має забарвлення одного з основних кольорів спектра, що йде перед оранжевим; кольору крові та його близьких відтінків. // Який став, зробився темно-рожевим від припливу крові. // 3 рожевими щоками. 2. перен., політ., іст. Який стосується революційної діяльності; пов'язаний з радянським соціалістичним ладом; прот. білий. 3. Уживається як складова деяких ботанічних, зоологічних, технічних, хімічних та інших назв, термінів») [10, с. 1597]; Titian – Тіціан (пор. «золотисто-каштановий – Який має колір каштана; брунатний із золотистим відблиском») [10, с. 531].

Усі власні імена мають значення предметності, тобто частина їхнього змісту (значення) є ніби повідомленням про існування якогось предмета (чи сутності, що ми уявляємо собі як предмет). Більшість власних імен позначають якийсь клас предметів, серед яких один предмет виділяється особливо. Власні імена, позначаючи індивідуальний предмет, закріплюють у своєму значенні певну угоду йменувати цей предмет певним чином. Вони несуть у собі якусь інформацію саме про цей предмет, про його властивості. У перекладах українською мовою вони є складовою загального словника літературних антропонімів.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Проблеми слов'янської ономастики: зб. наук. праць / [відп. ред. С.М.Медвідь-Пахомова]; НАН України, Інститут української мови. – Ужгород, 1999. – 207 с.

УДК 811.14'02'373.7

М. Й. Петришин,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

ЗООМОРФНА МЕТАФОРА В ЛАТИНСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ І ПРИКАЗКАХ

Стаття присвячена дослідженню функціонування зоонімів у латинських прислів'ях і приказках. Тварини в пареміях символізують ті або інші риси людини, характеризують її емоційний стан і відчуття, дії та наміри, морально-етичні і соціально-комунікативні якості. Зооморфна метафора – це спосіб пізнання і пояснення навколишнього світу. Встановлено, що експресивно-оцінна метафора, розкриваючи аналогії та схожість між об'єктами предметного (тваринного) світу та непередметного світу людських почуттів та емоцій, виявляє систему етнічно зумовлених асоціацій та оцінок. Вона виступає певною лінзою, яка в латинській мові відбиває погляд етносу на представників тваринного царства.

Ключові слова: прислів'я і приказки, латинська мова, зоонім, зооморфна метафора.

Статья посвящена исследованию функционирования зоонимов в латинских пословицах и поговорках. Животные символизируют те или иные качества человека, характеризуют его эмоциональное состояние и чувства, действия и намерения, морально-этические и социально-коммуникативные качества. Зооморфная метафора – это способ познания внешнего мира. Установлено, что экспрессивно-оценочная метафора, раскрывая аналогии и сходство между объектами предметного (животного) мира и непередметного мира человеческих чувств и эмоций, выявляет систему этнически обусловленных ассоциаций и оценок. Она выступает определенной линзой, которая в латинском языке отражает взгляд этноса на представителей животного мира.

Ключевые слова: пословицы и поговорки, латинский язык, зооним, зооморфная метафора.

The article is devoted to the analysis of operation zoonims in Latin proverbs and sayings. Animals symbolize this or that quality of a person, characterize its emotional state and feelings, actions and motivations, moral ethic and social communicative qualities. Zoomorphic metaphor is a way of understanding of the external world. An expressive-evaluative metaphor, revealing analogy and similarity between objects of the objective (animal) world and non-objective world of human feelings and emotions, exposes the system of ethnic dependent associations and estimations. It appears to be a certain lens which in Latin language reflects the view of the ethnos on representatives of animal kingdom.

Key words: proverbs and sayings, Latin language, zoonim, zoomorphic metaphor.

Зооніми з давніх-давен використовували для образної характеристики та соціальної оцінки особи за тими чи іншими ознаками або властивостями і служили багатим джерелом образного переосмислення. Прагнучи дати характеристику своїй поведінці, почуттям, стану, зовнішності, люди порівнювали себе з представниками тваринного світу. Це, на нашу думку, цілком закономірно, адже тварини становили найближче оточення давніх людей. У зв'язку з цим із зоонімами в різних народів пов'язані стійкі асоціації, які проєктуються на людину. Зооморфна метафора часто вживається в пареміологічному фонді мов, виражає певні соціальні типи та еталони поведінки людей, оцінює зовнішні прикмети людини та